

**Cyberprzemoc
wśród młodzieży ze szkół wiejskich**

NR 3290

Anna Waligóra-Huk

Cyberprzemoc wśród młodzieży ze szkół wiejskich

Redaktor serii: Pedagogika
Ewa Wysocka

Recenzent
Bronisław Siemieniecki

Spis treści

Wstęp	9
1. Wybrane teorie i koncepcje wyjaśniające agresję i przemoc uczniowską	15
1.1. Wprowadzenie w problematykę agresji i przemocy. Wyjaśnienia terminologiczne	19
1.2. Wybrane teorie psychologiczne wyjaśniające agresję i przemoc	28
1.2.1. Teoria instynktów Zygmunta Freuda	28
1.2.2. Teoria frustracji – agresji Johna Dollarda i Neala E. Millera	30
1.2.3. Teorie uczenia się na przykładzie teorii wyuczonej agresji Arnolda H. Bussa	33
1.3. Wybrane teorie socjologiczne wyjaśniające agresję i przemoc	37
1.3.1. Teoria anomii Emila Durkheima oraz koncepcja szkolnej anomii	38
1.3.2. Teoria uczenia się społecznego Alberta Bandury	41
1.3.3. Teoria etykietowania Edwina Lemerta i Howarda Beckera	44
1.4. Wybrane koncepcje integrujące wyjaśniające agresję i przemoc.	46
1.4.1. Teoria zachowań problemowych Richarda i Shirley Jessorów	46
1.4.2. Koncepcja socjoekologiczna	51
1.4.3. Koncepcje dotyczące wpływu mediów na zachowania agresywne	54
2. Nowe media w komunikacji interpersonalnej dzieci i młodzieży	59
2.1. Charakterystyka nowych mediów	60
2.2. Wprowadzenie w problematykę oddziaływania mediów	61
2.3. Oddziaływanie mediów na przykładzie teorii uczenia się społecznego Alberta Bandury	62
2.4. Teorie i modele komunikacji interpersonalnej	64
2.4.1. Pojęcie komunikacji	66
2.4.2. Teoria komunikacji Harolda Lasswella	69
2.4.3. Teoria systemowa w komunikowaniu	70
2.4.4. Teorie konstruktywistyczne	71
2.4.5. Teorie kognitywistyczne	72
2.4.6. Teorie konektywistyczne	74

3. Wprowadzenie do problematyki badań dotyczących zjawiska cyberprzemocy	77
3.1. Ujęcia definicyjne zjawiska cyberprzemocy	80
3.2. Cechy charakterystyczne zjawiska cyberprzemocy	86
3.3. Formy cyberprzemocy	91
3.4. Cyberprzemoc a przemoc tradycyjna	96
3.5. Skala zjawiska	99
3.6. Sprawcy i ofiary cyberprzemocy	102
3.7. Konsekwencje doświadczania cyberprzemocy	110
3.8. Wybrane przypadki doświadczania cyberprzemocy przez młodzież	116
4. Profilaktyka cyberprzemocy występującej wśród dzieci i młodzieży	123
4.1. Kryteria doboru oddziaływań profilaktyczno-wychowawczych w odniesieniu do cyberprzemocy	125
4.2. Szkolna polityka i infrastruktura w zakresie profilaktyki cyberprzemocy	130
4.3. Rola rodziców w zakresie profilaktyki cyberprzemocy	136
4.4. Kampanie i społeczne akcje edukacyjne podejmowane w ramach profilaktyki cyberprzemocy występującej wśród dzieci i młodzieży	142
5. Koncepcja metodologiczna badań własnych	149
5.1. Uzasadnienie problematyki badań własnych i ich innowacyjność	149
5.2. Cele i przedmiot badań	152
5.3. Problematyka badań	153
5.4. Hipotezy badawcze	155
5.5. Zmienne i ich wskaźniki	156
5.6. Metody, techniki i narzędzia badawcze	160
5.7. Charakterystyka terenu badań i badanej populacji	165
5.7.1. Charakterystyka terenu badań	165
5.7.2. Charakterystyka próby badawczej	166
6. Cyberprzemoc wśród młodzieży ze szkół wiejskich – analiza wyników badań własnych	185
6.1. Charakterystyka zjawiska cyberprzemocy występującego wśród młodzieży ze szkół wiejskich	185
6.1.1. Skala występowania zjawiska cyberprzemocy wśród młodzieży uczęszczającej do szkół wiejskich	185
6.1.2. Formy cyberprzemocy występujące wśród młodzieży uczęszczającej do szkół wiejskich	193
6.1.3. Poczucie bezpieczeństwa w sieci młodzieży gimnazjalnej ze szkół wiejskich	204
6.1.4. Wpływ poziomu agresji uczniów wiejskich szkół gimnazjalnych na popełnienie aktu cyberprzemocy	208
6.2. Profilaktyka i interwencja w zakresie cyberprzemocy	212
6.2.1. Znajomość zjawiska cyberprzemocy i świadomość zagrożeń w percepcji rodziców, nauczycieli i uczniów	212

6.2.2. Profilaktyka cyberprzemocy w percepcji rodziców, nauczycieli i uczniów oraz podejmowane w tym zakresie działania	229
6.2.3. Interwencja w zakresie cyberprzemocy w opinii rodziców, nauczycieli i uczniów	248
6.2.4. Dokumenty szkolne zawierające treści dotyczące cyberprzemocy	256
7. Poglębiona charakterystyka sprawców i ofiar cyberprzemocy – studia indywidualnych przypadków	275
7.1. Bartosz – sprawca cyberstalkingu wykorzystujący telefon komórkowy	275
7.2. Klaudia – ofiara cyberstalkingu z wykorzystaniem telefonu komórkowego	287
7.3. Kamila – sprawczyni cyberprzemocy wykorzystująca telefon komórkowy	296
7.4. Monika – ofiara cyberprzemocy w filmach nagrywanych wbrew jej woli telefonem komórkowym	305
7.5. Marcin – sprawca cyberprzemocy wykorzystujący portal społecznościowy	314
7.6. Olga – ofiara cyberprzemocy na forum portalu społecznościowego	325
Wnioski końcowe i uogólnienia	335
   Wnioski praktyczne	361
Bibliografia	371
Wykaz tabel	393
Summary	397
Zusammenfassung	399

Wstęp

Współcześnie media odgrywają niezwykle ważną rolę w wielu obszarach życia każdego człowieka. Od przekazu medialnego, rozwiniętej na szeroką skalę technologii komunikacyjnej i informacyjnej nie sposób się odizolować. Media jako czwarta władza kreują rzeczywistość, podają jej interpretację, wyznaczają *mainstream*. Ponadto kreują mody, ukierunkowują gusta i wybory. Współczesny człowiek, oprócz opanowania umiejętności niezbędnych do funkcjonowania w społeczeństwie ponowoczesnym, obarczony i zobowiązany jest jednocześnie do przyswojenia sobie alfabetu, w sensie podstaw obsługi i użytkowania, szeroko pojętych mediów elektronicznych. Dziś coraz popularniejsze staje się określenie cyfrowy analfabetyzm, służące jako kategoria opisu osób nieposługujących się kompetencjami medialnymi (ang. *media literacy*). Marc Prensky, autor znanego opracowania *Digital natives, digital immigrants*, współczesną młodzież określa mianem cyfrowych tubylców. Przez to określenie rozumie osoby, które od urodzenia obcowały z wieloma technologiami komunikacyjnymi. Natomiast ludzi dziś dorosłych, którzy nie mieli styczności z nowymi mediami od najwcześniejszych lat życia, nazywa cyfrowymi imigrantami¹.

Przemoc rówieśnicza z użyciem nowych mediów elektronicznych stała się w ostatnich latach istotną i poważną kwestią, nie tylko wychowawczą i profilaktyczną, ale wręcz społeczną. Wyniki przeprowadzonych badań pokazują, że przemoc w sieci doświadczają ponad połowa dzieci w Polsce. Specyfika Internetu i telefonów komórkowych powoduje, że nawet pozornie błahe akty cyberprzemocy stanowią dla ich ofiar poważny problem, z którym często nie potrafią sobie poradzić bez fachowego wsparcia rodziców, nauczycieli i specjalistów. Problem cyberprzemocy w oczywisty sposób dotyczy szkół. W klasie, szatni czy na boisku szkolnym najczęściej dochodzi do aktów przemocy z użyciem telefonów komórkowych. Dzieci i młodzież rejestrują niechciane zdjęcia oraz filmy, a następnie publikują je w internetowych serwisach. Coraz częściej też „tradycyjne”

---

¹ M. PRENSKY: *Digital Natives, Digital Immigrants*. „On the Horizon” 2001, Vol. 9, No. 5, s. 1–3.

konflikty rówieśnicze ze szkolnego gruntu przenoszą się do sieci². Problem określany z języka angielskiego terminem *cyberbullying* lub coraz popularniejszym w Polsce terminem cyberprzemoc zauważono zaledwie kilka lat temu, jednak bardzo szybko uznano go za istotną kwestię społeczną i przeciwdziałanie mu jest obecnie priorytetem wielu programów zarówno wychowawczych, edukacyjnych, jak i profilaktycznych, poświęconych bezpieczeństwu dzieci i młodzieży w sieci.

Współczesne społeczeństwo coraz częściej określa się mianem społeczeństwa informacyjnego, rozumianego jako nierozzerwalnie związanego z technologią informacyjną i komunikacyjną. Owo społeczeństwo cechuje się indywidualizacją, decentralizacją administracji oraz rozproszeniem skupisk ludzkich. Dominującą więc przestrzenią, w której wzrasta dziecko, jest przestrzeń informacyjna, tworzona przez media i multimedia³. Niebagatelne znaczenie ma także ich codzienna obecność w życiu młodych ludzi, jak również zakres, sposób korzystania z mediów, charakter relacji, jakie zachodzą pomiędzy mediami i ich użytkownikami, oraz skutki tych relacji⁴. Nie sposób dziś uniknąć używania nowoczesnych urządzeń i wyspecjalizowanych technologii, służących przekazywaniu informacji i wzajemnemu komunikowaniu się między ludźmi⁵. Znajdują one coraz szersze zastosowanie we wszystkich dziedzinach życia, pozwalając na sprawne i szybkie nawiązywanie kontaktów interpersonalnych, pozyskiwanie i wymianę danych⁶. Dla nastolatków z pokolenia e-generacji Internet jest nie tylko źródłem informacji czy centrum rozrywki, ale staje się także coraz ważniejszym, a niekiedy głównym i autonomicznym, środowiskiem społecznego funkcjonowania, zawierania i podtrzymywania relacji rówieśniczych⁷. Wielu młodych ludzi spędza paradoksalnie więcej czasu na kontaktach oraz zawieraniu relacji interpersonalnych w świecie wirtualnym niż realnym. Dlatego kwestia bezpiecznego korzystania z nowoczesnych technologii przez najmłodszych staje się coraz ważniejszym zagadnieniem wychowawczym. Współcześnie dostępne media poszerzają i przeobrażają przestrzeń życia dzieci i młodzieży, nadając dzieciństwu inną jakość. Specjaliści z Naukowej Akademickiej Sieci Komputerowej (NASK) twierdzą

---

² *Jak reagować na cyberprzemoc. Poradnik dla szkół*. Red. Ł. WOJTASIK. Warszawa, Fundacja Dzieci Niczyje, 2009, s. 4.

³ A. WALIGÓRA-HUK: *Úloha a miesto počítača v živote dieťaťa*. In: *Implementácia mediálnej vchovy do edukácie v primárnom vzdelávaní*. Ed. A. KOSTELANSKY. Ružomberok, Wydawnictwo Verbum, 2011, s. 161–173.

⁴ J. JUSZCZYK: *Człowiek w świecie mediów elektronicznych – szanse i zagrożenia*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000.

⁵ A. WALIGÓRA: *Media w procesie uczenia się studentów kierunków nauczycielskich*. W: *Vysokoskolsky učitel – vzdelavatel učiteľov*. Red. R. STEPANOVIC, L. VANIS. Trnava, Uniwersytet Cyryla i Metodego, 2009.

⁶ J. JUSZCZYK: *Edukacja na odległość*. Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek, 2003.

⁷ A. WALIGÓRA-HUK: *Kampania i działania społeczne na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w Internecie*. W: *Technologie edukacyjne – tradycja, współczesność, przewidywana przyszłość*. Red. T. LEWOWICKI, B. SIEMIENIECKI. Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek, 2011, s. 184.

wręcz, że dziecko rodzi się z przysłowiową myszką komputerową w dłoni. I faktycznie, przychodząc na świat, młody człowiek otoczony jest różnego rodzaju sprzętem specjalistycznym, monitorami i czujnikami, które w sytuacji zagrożenia mają za zadanie ratować życie.

Już we wczesnym etapie dzieciństwa obserwujemy niezwykle zainteresowanie dziecka mediami. Maluch z zaciekawieniem i ogromną koncentracją śledzi zmieniające się barwy i poruszające postacie na ekranie telewizora czy monitorze komputera, jak również z chęcią naśladuje telefoniczne rozmowy rodziców i opanowuje podstawy korzystania z telefonu komórkowego. Zdara się, iż w wielu domach to właśnie pilot od telewizora i telefon stanowią najwspanialszą zabawkę dziecka. Do niewiele starszych dzieci adresowane są rozmaite gry oraz programy multimedialne, mające służyć celom edukacyjnym bądź wyłącznie rozrywkowym. W dzisiejszych czasach to telewizor lub komputer zastępuje wieczorne rytuały czytania dziecku przed snem porcją kreskówek i animacji. Nowe media stanowią nieodzowną pomoc w wielu istotnych sytuacjach życiowych – skutecznie wykorzystywane, przyczyniają się do atrakcyjnego i wartościowego nauczania, a także spędzania czasu wolnego. Niestety cyberprzestrzeń w coraz większym stopniu staje się współczesną areną dla zjawisk zagrażających bezpieczeństwu najmłodszych. Wraz ze wzrostem dostępności nowoczesnych technologii zwiększa się też skala zagrożeń internetowych, które mogą mieć negatywny wpływ na prawidłowy rozwój i funkcjonowanie dzieci. Korzystanie przez nie z Internetu może wiązać się między innymi z następującymi kategoriami zagrożeń: kontakt z niebezpiecznymi treściami, kontakty z niebezpiecznymi osobami, przemoc rówieśnicza (cyberprzemoc) oraz uzależnienie od Internetu⁸. Należy mieć świadomość, iż są to tylko niektóre z zagrożeń czyhających na młodego użytkownika mediów. W miarę postępu i rozwoju technologii zapewne katalog niebezpieczeństw systematycznie będzie się poszerzał. Z powyższych powodów postanowiono przeprowadzić badania empiryczne dotyczące diagnozy i profilaktyki cyberprzemocy wśród młodzieży ze szkół wiejskich, ponieważ to środowisko nie zostało do tej pory poddane szerokim badaniom diagnostycznym.

Przeprowadzone badania, wnioski końcowe i uogólnienia zostały skoncentrowane na problematyce charakterystyki zjawiska cyberprzemocy, występującego wśród uczniów gimnazjalnych szkół wiejskich oraz podejmowanych w tym zakresie, przez rodziców i nauczycieli, działań profilaktycznych oraz interwencyjnych. Ważną częścią badań empirycznych są studia indywidualnych przypadków: sprawców i ofiar cyberprzemocy. Ogólna struktura monografii obejmuje część teoretyczną poruszanych zagadnień, część metodologiczną i część dotyczącą analizy wyników przeprowadzonych badań oraz wnioski końcowe.

---

⁸ J. BARLIŃSKA: *Edukacja na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w Internecie*. W: *Jak reagować na cyberprzemoc. Poradnik dla szkół...*, s. 35–36.

W rozdziale pierwszym scharakteryzowano najważniejsze teorie i koncepcje naukowe, wyjaśniające agresję i przemoc uczniowską. Dokonano wprowadzenia w problematykę agresji i zaprezentowano ujęcia definicyjne pojęć: agresja i przemoc. Struktura rozdziału pierwszego składa się z trzech podrozdziałów, w których scharakteryzowano wybrane teorie naukowe dotyczące agresji i przemocy. Budując podrozdziały, dokonano klasyfikacji wybranych teorii na koncepcje psychologiczne, socjologiczne i integrujące.

Rozdział drugi stanowi teoretyczne wprowadzenie w problematykę nowych mediów i ich roli w komunikacji interpersonalnej dzieci i młodzieży. W rozdziale tym scharakteryzowano nowe media i przybliżono kwestię ich oddziaływania na użytkowników na przykładzie teorii uczenia się społecznego Alberta Bandury. W dalszej części rozdziału zaprezentowano wybrane teorie i modele komunikacji interpersonalnej, takie jak: teoria komunikacji H. Lasswella, teoria systemowa, teorie konstruktywistyczne, teorie kognitywistyczne i teorie konektywistyczne.

Rozdział trzeci stanowi natomiast wprowadzenie do problematyki badań dotyczących zjawiska cyberprzemocy, a w jego podrozdziałach przybliżono zagadnienia dotyczące ujęć definicyjnych zjawiska cyberprzemocy, jego cech charakterystycznych oraz form, a także skali zjawiska, ponadto przedstawiono problematykę sprawców i ofiar cyberprzemocy, jak również konsekwencji doświadczania cyberprzemocy. W rozdziale tym zaprezentowano najważniejsze wyniki badań polskich i zagranicznych, dotyczących występowania zjawiska cyberprzemocy wśród młodzieży.

W rozdziale czwartym omówiono problematykę oddziaływań w zakresie profilaktyki cyberprzemocy występującej wśród dzieci i młodzieży. Rozdział ten opisuje zagadnienia dotyczące kryteriów doboru oddziaływań profilaktyczno-wychowawczych w odniesieniu do cyberprzemocy, prezentuje rolę rodziców oraz szkolnej polityki i infrastruktury w zakresie profilaktyki cyberprzemocy, jak również przedstawia kampanie i społeczne akcje edukacyjne, podejmowane w ramach profilaktyki cyberprzemocy występującej wśród dzieci i młodzieży.

Piąty rozdział niniejszej monografii przedstawia zwięzłą koncepcję metodologiczną badań własnych, a zawarto w nim uzasadnienie problematyki badań własnych i ich innowacyjności, cele i problematykę badawczą, hipotezy badawcze, zmienne oraz wskaźniki. Zaprezentowano także metody, techniki i narzędzia badawcze stosowane podczas realizacji badań empirycznych. O innowacyjności prowadzonych badań świadczy przede wszystkim wybór terenu badań, jakim jest środowisko wiejskie, a także różnorodność zastosowanych metod i technik badawczych. Ponadto badaniami objęto uczniów, nauczycieli i rodziców, a próba badawcza łącznie stanowiła $N = 1487$. Zastosowana metoda studium indywidualnych przypadków pozwoliła na wnikliwy opis doświadczeń sprawców i ofiar cyberprzemocy. Wymienione argumenty świadczą o nowatorskim charakterze badań własnych. Do tej pory w Polsce nie prowadzono podobnych analiz, a badanie zjawiska cyberprzemocy dotyczyło wyłącznie środowisk miejskich.

Szósty i siódmy rozdział prezentują ilościową i jakościową analizę wyników badań własnych. W rozdziałach tych dokonano analizy danych uzyskanych w toku: 1) badań ankietowych uczniów, rodziców oraz wywiadów z nauczycielami; 2) analizy dokumentów szkolnych; 3) przeprowadzonego testu wiedzy z zakresu cyberprzemocy oraz testu mierzącego poziom agresji uczniów; 4) indywidualnych, pogłębionych wywiadów z uczniami sprawcami i ofiarami cyberprzemocy; 5) obserwacji uczniów będących sprawcami i ofiarami cyberprzemocy w trakcie wywiadów indywidualnych i przerw międzylekcyjnych; 6) analizy dokumentów będących dowodami cyberprzemocy; 7) plebiscytu życzliwości i niechęci. Zebrany materiał badawczy posłużył do przeprowadzenia analiz statystycznych oraz do opracowania odpowiedzi na postawione problemy badawcze i weryfikacji hipotez. Uzyskane dane zostały zinterpretowane w ramach zaproponowanych teorii naukowych.

Przeprowadzone za pomocą metod sondażu diagnostycznego i studium indywidualnych przypadków, a także licznych technik, badania własne dostarczyły bogatych danych, które stały się podstawą opracowania końcowych uogólnień i wniosków dla praktyki pedagogicznej.

Publikację wieńczy wykaz pozycji bibliograficznych, wykorzystanych w toku redagowania poszczególnych rozdziałów, jak również spis tabel.

Monografia adresowana jest do szerokiego grona odbiorców interesujących się problematyką cyberprzemocy zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej. Mam nadzieję, że książka okaże się przydatna dla wykładowców oraz studentów, w szczególności kierunków pokrewnych pedagogice i psychologii. Zakres tematyczny, jak również wnioski praktyczne zredagowane są w taki sposób, by publikacja stanowiła źródło wskazówek i informacji niezbędnych w pracy nauczycieli – praktyków, podejmujących wyzwania wychowawczo-profilaktyczne, zwłaszcza na 3 etapie edukacyjnym.

Wykaz tabel

- Tabela 1. Charakterystyka ofiar agresji elektronicznej
- Tabela 2. Charakterystyka próby badawczej uczniów pod względem płci i wieku
- Tabela 3. Posiadanie przez młodzież telefonu komórkowego
- Tabela 4. Czynności, do których młodzież najczęściej wykorzystuje telefon komórkowy
- Tabela 5. Osoby, z którymi młodzież najczęściej komunikuje się za pośrednictwem telefonu komórkowego
- Tabela 6. Posiadanie przez młodzież komputera w domu rodzinnym
- Tabela 7. Posiadanie przez młodzież własnego komputera
- Tabela 8. Posiadanie przez młodzież dostępu do Internetu w domu
- Tabela 9. Miejsca, w których młodzież najczęściej korzysta z Internetu
- Tabela 10. Czas, jaki młodzież spędza przed komputerem w dni powszednie, szkolne
- Tabela 11. Czas, jaki młodzież spędza przed komputerem w dni wolne od zajęć szkolnych
- Tabela 12. Średni czas przeznaczony przez młodzież na korzystanie z Internetu w dni robocze i dni wolne od zajęć szkolnych
- Tabela 13. Posiadanie przez młodzież profili na portalach społecznościowych
- Tabela 14. Portale społecznościowe, z których korzysta młodzież
- Tabela 15. Posiadanie przez młodzież własnego bloga internetowego
- Tabela 16. Czynności, do których młodzież najczęściej wykorzystuje Internet
- Tabela 17. Charakterystyka próby badawczej rodziców pod względem płci
- Tabela 18. Charakterystyka próby badawczej rodziców pod względem wykształcenia
- Tabela 19. Charakterystyka próby badawczej rodziców pod względem wieku
- Tabela 20. Charakterystyka próby badawczej rodziców pod względem zatrudnienia
- Tabela 21. Charakterystyka próby badawczej rodziców pod względem liczby dzieci na utrzymaniu
- Tabela 22. Charakterystyka próby badawczej nauczycieli pod względem płci
- Tabela 23. Charakterystyka próby badawczej nauczycieli pod względem wykształcenia
- Tabela 24. Charakterystyka próby badawczej nauczycieli pod względem stażu pracy w szkole
- Tabela 25. Charakterystyka próby badawczej nauczycieli pod względem stopnia awansu zawodowego

- Tabela 26. Charakterystyka próby badawczej nauczycieli pod względem uczestnictwa w formach doskonalenia zawodowego dotyczących bezpieczeństwa dzieci w sieci oraz cyberprzemocy
- Tabela 27. Opinia rodziców na temat częstotliwości występowania zjawiska cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży
- Tabela 28. Wiedza rodziców na temat doświadczania przez dziecko cyberprzemocy i/lub stosowanie jej
- Tabela 29. Opinia nauczycieli na temat częstotliwości występowania zjawiska cyberprzemocy wśród młodzieży
- Tabela 30. Wiedza nauczycieli na temat doświadczania przez uczniów cyberprzemocy w charakterze ofiary i/lub sprawcy
- Tabela 31. Doświadczanie przez młodzież cyberprzemocy internetowej w charakterze ofiary
- Tabela 32. Stosowanie przez młodzież cyberprzemocy internetowej w charakterze sprawcy
- Tabela 33. Doświadczanie przez młodzież cyberprzemocy za pośrednictwem telefonu komórkowego w charakterze ofiary
- Tabela 34. Sprawcy wielokrotnego kręcenia filmów lub fotografowania ofiary bez jej zgody z wykorzystaniem telefonu komórkowego
- Tabela 35. Stosowanie przez młodzież cyberprzemocy z wykorzystaniem telefonu komórkowego w charakterze sprawcy
- Tabela 36. Formy doświadczanej przez młodzież cyberprzemocy internetowej
- Tabela 37. Doznanie przez młodzież krzywdy emocjonalnej lub zranienia uczuć w Internecie
- Tabela 38. Doświadczanie przez młodzież cyberprzemocy internetowej w charakterze świadka
- Tabela 39. Doświadczanie przez młodzież kradzieży tożsamości internetowej
- Tabela 40. Stosowane przez młodzież formy cyberprzemocy internetowej
- Tabela 41. Formy doświadczanej przez młodzież cyberprzemocy za pośrednictwem telefonu komórkowego
- Tabela 42. Doświadczanie przez młodzież cyberprzemocy za pośrednictwem telefonu komórkowego w charakterze świadka
- Tabela 43. Okoliczności kręcenia filmów lub fotografowania ofiary z wykorzystaniem telefonu komórkowego w opinii młodzieży
- Tabela 44. Stosowane przez młodzież formy cyberprzemocy z wykorzystaniem telefonu komórkowego
- Tabela 45. Subiektywne poczucie bezpieczeństwa w Internecie w opinii młodzieży
- Tabela 46. Opinia nauczycieli na temat bezpieczeństwa uczniów w sieci
- Tabela 47. Opinia rodziców na temat bezpieczeństwa dziecka w sieci
- Tabela 48. Znajomość przez młodzież witryn internetowych zawierających treści stanowiące zagrożenie dla odwiedzającego je użytkownika
- Tabela 49. Znajomość przez młodzież stron internetowych i numerów infolinii, gdzie mogą szukać wsparcia ofiary cyberprzemocy
- Tabela 50. Poziom agresji u badanych uczniów

- Tabela 51. Poziom agresji u badanych dziewcząt i chłopców, którzy popełnili i nie popełnili cyberprzemocy
- Tabela 52. Poziom agresji u badanych uczniów, którzy popełnili i nie popełnili cyberprzemocy
- Tabela 53. Obliczenie wartości składników testu χ^2
- Tabela 54. Opinia rodziców na temat cech charakteryzujących cyberprzemoc
- Tabela 55. Opinia nauczycieli na temat cech charakteryzujących cyberprzemoc
- Tabela 56. Opinia rodziców na temat informowania przez dziecko osób trzecich o doświadczanej cyberprzemocy
- Tabela 57. Opinia nauczycieli na temat informowania przez dzieci osób trzecich o doświadczanej cyberprzemocy
- Tabela 58. Opinia rodziców na temat nękania osoby w sieci lub za pośrednictwem telefonu
- Tabela 59. Opinia nauczycieli na temat nękania osoby w sieci lub za pośrednictwem telefonu
- Tabela 60. Opinia rodziców na temat cyberprzemocy
- Tabela 61. Opinia nauczycieli na temat cyberprzemocy
- Tabela 62. Znajomość przez rodziców stron w Internecie lub numerów infolinii, gdzie można szukać pomocy w sytuacji, gdy dziecko jest ofiarą cyberprzemocy
- Tabela 63. Znajomość przez nauczycieli stron w Internecie lub numerów infolinii, gdzie można szukać pomocy w sytuacji, gdy uczeń jest ofiarą cyberprzemocy
- Tabela 64. Poziom wiedzy młodzieży w zakresie cyberprzemocy
- Tabela 65. Opinia rodziców w zakresie kontroli telefonu komórkowego dziecka
- Tabela 66. Opinia rodziców w zakresie kontroli czasu spędzanego przez dziecko przy komputerze
- Tabela 67. Opinia rodziców w zakresie kontroli aktywności dziecka w Internecie
- Tabela 68. Wiedza nauczycieli na temat korzystania przez uczniów z telefonów komórkowych w szkole
- Tabela 69. Podejmowane przez rodziców zapobiegawcze działania w zakresie ochrony dziecka przed cyberprzemocą
- Tabela 70. Opinia młodzieży na temat rozmów profilaktycznych dotyczących bezpiecznego korzystania z sieci podejmowanych przez rodziców
- Tabela 71. Opinia nauczycieli na temat działań zapobiegawczych podejmowanych w ramach profilaktyki cyberprzemocy
- Tabela 72. Inicjatywy organizowane przez nauczycieli w szkole w ramach profilaktyki cyberprzemocy
- Tabela 73. Uczestnictwo rodziców w inicjatywach organizowanych w szkole w ramach profilaktyki cyberprzemocy
- Tabela 74. Uczestnictwo młodzieży w inicjatywach o charakterze profilaktycznym w zakresie cyberprzemocy
- Tabela 75. Rodzaje inicjatyw o charakterze profilaktycznym, w których uczestniczyła młodzież
- Tabela 76. Wiedza rodziców w zakresie uczestnictwa dziecka w inicjatywach organizowanych w szkole w ramach profilaktyki cyberprzemocy

- Tabela 77. Działania interwencyjne podejmowane przez rodziców, gdy dziecko doświadcza cyberprzemocy w charakterze ofiary
- Tabela 78. Działania interwencyjne podejmowane przez nauczycieli, gdy uczeń doświadcza cyberprzemocy w charakterze ofiary
- Tabela 79. Działania interwencyjne podejmowane przez rodziców, gdy dziecko jest sprawcą cyberprzemocy
- Tabela 80. Działania interwencyjne podejmowane przez nauczycieli, gdy uczeń jest sprawcą cyberprzemocy
- Tabela 81. Opinia rodziców na temat szczerości i otwartości dziecka – ofiary cyberprzemocy
- Tabela 82. Opinia nauczycieli na temat szczerości i otwartości ucznia – ofiary cyberprzemocy
- Tabela 83. Osoby, do których młodzież zwróciłaby się, gdyby doświadczyła cyberprzemocy
- Tabela 84. Wiedza nauczycieli na temat treści, celów i działań dotyczących cyberprzemocy, zawartych w szkolnym programie wychowawczym i szkolnym programie profilaktyki

Anna Waligóra-Huk

Cyberbullying among teenagers and pre-teenagers from rural schools

Summary

Nowadays, media play an extremely important role in many areas of every human's life. Media, which is considered as the fourth authority, create reality and impose its interpretation, as well as determine the mainstream. Apart from the necessity to master the skills indispensable for functioning in the post-modern society, contemporary man is also burdened with the obligation to acquire the basics of operating and using electronic media in its broadest sense. Unfortunately, along with the entire multitude of benefits arising from using media, there are also specific threats posed by this which are likely to be met by a young man in cyberspace.

In recent years, peer violence with the use of new electronic media has become an important and burning issue, not just in educational and preventive terms, but also social ones. The problem defined as cyberbullying was first observed merely a few years ago, however very soon after that it was recognized as a critical social issue. Therefore preventing it has become a priority of many educational, didactic and preventive programmes dedicated to the safety of children and young people in the network. Unfortunately currently cyberspace is becoming more and more commonly an arena for events threatening the security of children. Along with the increasing availability of modern technologies, the scale of Internet threats that may affect the proper development and functioning of children also increases.

This book focuses on the characteristics of the phenomenon of cyberbullying occurring among the pupils of junior high schools in a rural environment, and preventive actions and interventions taken in this regard by the parents and teachers.

The monograph demonstrates in detail theoretical issues related to the discussed matter. It also comprises an extensive methodological discussion and a section dealing with the analysis of the results of the conducted studies, the important part of which is constituted by individual case studies of the perpetrators and victims of cyberbullying.

Anna Waligóra-Huk

Cybergewalt unter den Jugendlichen aus den Dorfschulen

Zusammenfassung

Heutzutage spielen Massenmedien eine sehr wichtige Rolle auf vielen Gebieten des menschlichen Lebens. Als sog. Vierte Macht kreieren sie die Wirklichkeit, interpretieren sie und bestimmen das Mainstream. Der Mensch von heute, der neben der Beherrschung von den Fähigkeiten, die ihm möglich machen, in einer postmodernen Gesellschaft zu existieren, ist auch verpflichtet, die Grundlagen der Bedienung und Benutzung der elektronischen Medien zu erlernen. Mit diesen Medien aber sind nicht nur zahlreiche Vorteile, sondern auch bedauerlicherweise bestimmte Bedrohungen, auf die ein junger Mensch im Cyberspace stoßen kann, verbunden.

Die gleichaltrige Gewalt unter Aufwendung elektronischer Medien wurde in den letzten Jahren zum ernststen gesellschaftspädagogischen Problem. Das in der englischen Sprache als *cyberbullying* bezeichnete Problem wurde lediglich vor einigen Jahren wahrgenommen und sehr schnell als wichtige soziale Frage betrachtet, deren Bekämpfung in vielen erzieherischen und prophylaktischen Programmen, die der Sicherheit der Kinder und Jugendlichen im Internet gewidmet sind, Priorität eingeräumt wurde. Bedauerlicherweise wird der Cyberspace in zunehmendem Maße zur Bühne der, die Sicherheit der Jüngsten bedrohenden Erscheinungen. Mit zunehmender Zugänglichkeit der modernen Technologien sind auch die Internetbedrohungen im Anwachsen, die sich auf richtige Entwicklung und aufs Leben der Kinder negativ auswirken können.

Im vorliegenden Buch konzentriert sich die Verfasserin darauf, das Phänomen der Cybergewalt unter den Gymnasiumschiilern auf dem Lande zu charakterisieren und die von den Eltern und Lehrern unternommenen prophylaktischen Schritte und Interventionsmaßnahmen darzustellen.

Die Monografie schildert ausführlich die die Cybergewalt betreffenden theoretischen Probleme. Sie beinhaltet auch die Methodologie und die Ergebnisse der durchgeführten Forschungen, deren wichtigen Teil die Studin über individuelle Fälle: der Cybergewalttäter und das Cybergewaltopfer bilden.

Redaktor
Magdalena Białek

Projektant okładki
Damian Frania

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Korektor
Sabina Stencel

Łamanie
Edward Wilk

Copyright © 2015 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-459-2
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-460-8
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 25,0. Ark. wyd. 31,5.
Papier offset kl. III, 90 g   Cena 50 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek